

Summary. Within the framework of separation cognate morphological sign categories of management subjects development and integrations are correlated. The particularities of integrated subject managements coordinated development realization are considered. The changes parameters and directions in transformational process management are determined. The structuring of organizing change management mechanism is designed and its introduction is offered

Keywords: transformational process, integrat, consider, parameters/

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Пулипенко А.А.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*

УДК 338.47:629.33

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Шинкаренко В.Г., д.е.н., професор (ХНАДУ)

Максимов В.В., д.е.н., (Східноукраїнського державного університету ім. В.Даля)

У статті виявлено причини та наслідки рейдерства в Україні й виділено основні проблем, які перешкоджають зміцненню економічної безпеки підприємництва та боротьбі із цим негативним явищем.

Ключові слова: рейдер, недружнє поглинання, економічна безпека.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими чи практичними завданнями. У багатьох країнах з розвиненою ринковою економікою ефективно корпоративне управління тісно пов'язане з такими явищами, як злиття та поглинання. Саме вони досить часто стають ефективними інструментами в системі перерозподілу власності, адже передбачають в собі реструктуризацію підприємства з подальшим його оздоровленням та покращенням діяльності, часто зі зміною власника. Злиття як форма трансформації здійснюється шляхом об'єднання підприємства-боржника з іншими фінансово стійкими підприємствами. Внаслідок такого об'єднання підприємство-боржник втрачає свій самостійний юридичний статус. На відміну від злиття, поглинання проводиться у вигляді значних капіталовкладень одного суб'єкта господарювання в інший. Підприємство, яке поглинається, перестає бути самостійним, хоча як юридична особа може зберігатися у вигляді дочірнього підприємства.

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених частин загальної проблеми. Питання недружніх поглинань розглядається у працях як вітчизняних [1-5], так і зарубіжних [6-7] учених. Вказані автори дають загальну характеристику

поняття "рейдерство", роз'яснюють типові рейдерські схеми, досліджують систему захисту підприємств від недружнього поглинання. Однак, у наведених роботах практично не розглядаються проблеми соціальної відповідальності підприємств, що змінили власника та впливу недружніх поглинань на промисловий розвиток країни.

Метою даної роботи є виявлення причин та наслідків рейдерства в Україні й виділення основних проблем, які перешкоджають зміцненню економічної безпеки підприємництва та боротьбі із рейдерством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед економістів, юристів, політиків є такі, що вважають недружні поглинання природнім процесом, який несе в собі позитивні моменти, наприклад, загальне оздоровлення економіки, адже захоплюються, зазвичай, ті підприємства, в яких існують значні недоліки управління. Якщо керівництву не вдається вчасно ліквідувати свої помилки, підприємство переходить до іншого, більш ефективного власника, що сприяє розвитку виробництва, а отже економіки загалом. Та, на жаль, практика показує, що процвітання підприємства після захоплення є швидше винятком. Сьогодні як ніколи стає

актуальним питання соціальної відповідальності українських підприємств, а особливо тих, що пройшли процес поглинання. Нові власники не зацікавлені в трудовому колективі, що склався, їм простіше зруйнувати соціальну інфраструктуру. Причина криється у неухважному відношенні до міноритарних акціонерів.

Корпоративні конфлікти є попередниками багатьох негараздів, і щоб уникнути їх, необхідна чітка налагоджена робота між різними групами акціонерів, що полягає в протидії недружнім поглинанням. Отже, рейдерство є проблемою не тільки самих підприємств та власників, але й працівників, тому що внаслідок таких захоплень потерпають та втрачають робочі місця саме вони.

Набули тенденційного характеру кримінальні злочини по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності. Кількість злочинів станом на 2007 рік у три рази перевищує аналогічний показник 1985 року та на третину вища за 1990 рік. Причому в структурі злочинів понад 10 відсотків припадає на вбивства та замах на вбивство, навмисні тілесні ушкодження, розбої, грабежі, вимагання [8]

Мабуть, однією з найбільш важливих сьогодні постає проблема сталого промислового розвитку. Безумовно, у багатьох розвинених країнах світу також спостерігаються значні трансформації власності, водночас і внаслідок злиття та поглинання. Однак, виникає наступне запитання: в яких умовах це відбувається і які наслідки цього процесу? Основний удар рейдерів в Україні спрямовано на підприємства легкої, середньої, важкої промисловості, сфери послуг, торгівлі, науково-дослідні, будівельні, транспортні організації, а також ті, що задіяні в агропромисловому комплексі. Мотивом для поглиначів виступає далеко не підвищення ефективності підприємств-учасників угоди і не отримання синергії (чим повинні супроводжуватися процеси злиття та поглинання), а земля, нерухомість, ціни на які невпинно зростають. Ситуація, що склалася, призвела до появи парадоксу: вартість придбання суб'єкта господарювання з нерухомістю не є більшою вартості самої нерухомості. Саме тому разом з підвищенням цін на нерухомість почав скорочуватися промисловий сектор, стали банкрутувати і закриватися рентабельні підприємства.

Сьогодні ефективним власником вважається той, хто відібрав і перепродав. На жаль, останніми роками сформувалася модель так званої спекулятивної економіки. Підприємства купують, щоб потім вигідно перепродати землю, будівлі, споруди. Отже, укладені угоди злиття та поглинань навіть, якщо вони були виконані в правовому полі, здебільшого є недружніми по своїй суті ні для власників інтегрованих підприємств, ні для суспільства загалом, оскільки їхні результати не відповідають цілям загальнодержавного розвитку, наносять шкоду реальному сектору економіки на цьому етапі. Зу-

пинити таку тенденцію можна, прийнявши на державному рівні програму переходу до інвестиційної моделі економіки. Це означає, що виробничі потужності вітчизняних підприємств повинні тільки збільшуватися. Для цього необхідне створення сприятливого інвестиційного клімату зі стабільною економічною та політичною ситуацією в державі. Не винятком є і те, що завершення процесу приватизації зумовить виникнення нової хвилі перерозподілу власності, водночас з використанням методів недружніх поглинань. Щоб уникнути негативних наслідків та попередити реприватизацію в контексті рейдерської атаки, необхідне чітке розмежування влади-власності.

Протидіяти недружнім поглинанням можна внутрішніми, доступними для підприємств та зовнішніми методами. Одним із внутрішніх методів є розвиток економічної безпеки підприємства. Насамперед, тут йдеться про підвищення рівня корпоративної культури. Потрібно виконувати свої зобов'язання перед всіма акціонерами, дбати про соціальний захист своїх працівників, проводити постійний контроль над діяльністю менеджменту. Що стосується зовнішніх методів, то до них належать: вдосконалення українського законодавства, чітка державна позиція щодо недружніх поглинань, активна участь громадськості.

До основних проблем, які сьогодні перешкоджають зміцненню економічної безпеки підприємництва та боротьбі із рейдерством у регіонах України і на вирішення яких має бути спрямована послідовна й активна державна регіональна політика, відносяться: відсутність повноцінного ринкового середовища; незавершеність формування інституційної бази економічної політики; незбалансованість державної регуляторної політики; недосконалість бюджетної політики; зловживання монопольним становищем цінового характеру; збільшення кількості рейдерських атак, корупційних та дискримінаційних дій щодо підприємств; недосконалість судової системи, корумпованість органів влади та відсутність державних інститутів, які б ефективно захищали права власника; низький рівень конкурентоспроможності підприємств та їх інноваційної активності; незадовільні показники фінансового стану та ефективності функціонування підприємств і використання ними ресурсного забезпечення; негативні тенденції щодо кількості діючих та новостворюваних підприємств, а також обсягів їх господарської діяльності тощо.

Зауважимо, що недієздатність правової системи, недосконалість судової влади, відсутність державних інститутів, які б ефективно захищали права власника, корумпованість органів влади, низький рівень правової культури, правовий нігілізм як у суб'єктів господарювання, так і представників органів влади та сумнівна передісторія приватизації державних об'єктів – це лише деякі причини виникнення недружніх поглинань в Україні.

Головними негативними наслідками рейдерства в Україні є: дестабілізація роботи вітчизняних підприємств; руйнування трудових колективів та соціальні конфлікти; формування несприятливого інвестиційного клімату держави; сповільнення темпів промислового розвитку країни.

Висновки. Можна зробити висновок, що сьогодні в Україні через прогалини у законодавстві, низький рівень корпоративної культури, корумпованість державних органів недружні поглинання стають поширеним явищем. І хоча у розвинених країнах світу цей вид трансформації власності є дієвим інструментом впливу на неефективні підприємства, в Україні ж він залишається здебільшого методом перерозподілу власності та особистих інтересів. Це ставить під загрозу не тільки приватний бізнес, але й економіку країни загалом, оскільки під негативним впливом опиняється реальний сектор економіки, а він по-своєму тісно пов'язаний з питаннями зайнятості, соціальної політики, стабільності податкової системи, формуванням бюджету.

Отже, перерозподіл власності внаслідок справедливої конкуренції є позитивним явищем в економіці, але у вигляді рейдерства – знищує її ефективність. Однак, слід відзначити, що трансформаційний процес – явище постійне і неминуче. Інша річ, які форми такої трансформації викорис-

товуються.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селиванова И. Правовые аспекты поглощения компаний в Украине// Юридичний радник. – 2006, № 3 (11). – С. 35-38.
2. Швайка І. Окремі питання виконання ухвал про забезпечення позову// Юридичний радник. – 2006, № 6 (14). – С. 20-22.
3. Беліков О. Чи насправді грінмейлери є санітарами бізнесу?// Юридичний журнал. – 2007, № 3 (57). – С. 120-123.
4. Кульпінов В., Зайцев І. Поглинання непокірної// Контракти. – 2005, № 19. – С. 29-30.
5. Смітюх А. Система захисту Акціонерного товариства від недружнього поглинання // Юридичний журнал. – 2007, № 5 (59). – С. 110-114.
6. Демидова Е. Враждебные поглощения и защита от них в условиях корпоративного рынка России// Вопросы экономики. – 2007, № 4. – С. 70-84.
7. Егорова Н. Рынок слияний и поглощений// ЭКО. – 2007, № 5. – С. 150-165.
8. Модель економічного зростання України в умовах дефіциту ресурсів: Матеріали роботи “круглого столу”/За ред. А.І.Мокія–Львів:ЛФ НІСД, 2007.– 90 с.

Анотація. В статті виявлено причини і наслідки рейдерства в Україні і виділено основні проблеми, які перешкоджають укріпленню економічної безпеки підприємства і боротьбі з цим негативним явищем.

Ключевые слова: рейдер, недружественные поглощения, экономическая безопасность

Summary. In the article reasons and consequences of reyderstva are exposed in Ukraine and the basic are selected problems which hinder strengthening of economic security of enterprise and fight against this negative phenomenon.

Keywords: reyder, economic security.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Шраменко О.В.